

Onlangs was ik ergens op een verjaarsfeest en een van de bezoekers vertelde me wie hij was – ‘U weet wel, van die ster’ – en daar kwam een verhaal dat een gebeurtenis van dertig jaar eerder tot leven bracht.

In de jaren waarin ik in de Utrechtse sterrenwacht woonde, had ik de gewoonte ingevoerd dat 's avonds, als het personeel vertrok, de telefoniste de telefoon doorschakelde naar een toestel in mijn woning. We werden in die tijd vaak gebeld door mensen die inlichtingen vroegen over sterrenkundige zaken, of die bijzondere dingen hadden gezien en ik vond dat de sterrenwacht ook 's avonds zijn publieksvoorlichtende functie had te vervullen. De vragen die gesteld werden waren niet altijd even interessant en soms nogal onduidelijk, maar we deden ons best om een bevredigend antwoord te geven. Soms waren het mijn kinderen die de telefoon opnamen. Ze vonden die vragen best spannend en waren wel zover ingewerkt dat ze een behoorlijk antwoord konden geven. ‘Ja mevrouw, dat is Saturnus’, ‘Nee meneer, die ster heet Jupiter en niet Mars’. De onvolprezen Sterrengids was hun hulpmiddel. Maar als de vraag te moeilijk was moest ik invallen.

Over de soort vragen kan heel wat verteld worden. Eens werd ik gealarmeerd door iemand die ook in Utrecht woonde; hij zag ergens boven de stad richting het Wilhelminapark, niet ver van ons vandaan, een brandende parachute. Naar het dak van de sterrenwacht gerend. Het was stormachtig weer met een onstabiele lucht. En daar zag ik de bijna volle maan laag boven de horizon, bloedrood, waar de wolken voor langs vlogen. Dan zag je even een stuk van de maan, dan weer niets. Daar hadden we hem dus: de brandende parachute!

Heel vaak werd in de winter gebeld: men had een onbekend vliegend object bespeurd. Het moest wel bemand zijn, want het zond groene en rode lichtsignalen uit. Dat was dan altijd de ster Sirius, de helderste ster, die 's winters laag in het zuiden staat. Vooral als de lucht wat onrustig is, met veel turbulentie, vertoont deze heldere ster het verschijnsel van de kleurenschintillatie. Door de breking van het licht van de ster in de dampkring wordt dat licht tot een kort spectrumpje uiteengerukt en zo zien we afwisselend wat roodachtig licht, dan weer is het groen, en zelden blauw. Een mooi verschijnsel, maar geen signalen uitzendende UFO. De moeilijkheid was dan de vragensteller hiervan te overtuigen. ‘Ik heb echt wel vaker een ster gezien, hoor’. Een enkele keer wordt men zelfs boos; begrijpelijk, want het is wel droevig om een mooie droom zo ruw de grond in geboord te zien.

Soms waren het serieuzere zaken. Ik werd eens gebeld door een vuurtorenwachter van een van de Waddeneilanden. Hij had aan het begin van de avond – de tijd werd tot op een minuut nauwkeurig meegedeeld – een helder licht boven de horizon gezien. Het was een of twee minuten te zien geweest en daarna verdwenen. Het kon geen schip of vliegtuig geweest zijn. Hij had de positie ervan opgenomen en nauwkeurig het azimut gemeten. Hij

had ook contact gehad met zijn collega's van twee andere vuurtorens op de Waddeneilanden. Die hadden het verschijnsel ook gezien en hetzelfde azimut gemeten. Wat kon dat geweest zijn? Een onbekend vliegend voorwerp? Een ruimteschip? Ik ging aan het rekenen en kwam er al gauw achter dat op dat tijdstip de planeet Venus precies bij dat azimut op het punt stond om onder te gaan. Die dag was de avondlucht droog en uiterst doorzichtig en zo kon Venus tot dicht bij de horizon te zien zijn. De vuurtorenwachter bleek verontwaardigd! ‘Maar meneer, dacht u nou echt dat ik het verschil niet ken tussen een planeet en dit object? Ik heb Venus wel vaker gezien, hoor.’ Hij was niet te overtuigen, tot ik na wat gepraat over en weer opmerkte dat hij dan ook wel vlak naast hun object de planeet Venus moest hebben zien ondergaan, en wel op hetzelfde tijdstip.

Op 29 augustus 1975 had ik het erg druk; de volgende dag zou ik naar Frankrijk gaan om tijdens een congres een voordracht te

houden. Het verhaal was nog niet rond, er moest nog heel wat voorbereid worden, maar... daar ging die telefoon weer. ‘Ik heb een heldere ster aan de hemel gezien op een plaats waar vroeger geen ster stond’. Mijn antwoord: ‘Dat is dan een planeet, waarschijnlijk Venus of Jupiter’. Maar hij hield vol; dat kon het geval niet zijn, de ster stond namelijk bijna recht boven ons hoofd. Wat vervelend, dacht ik, het kan een satelliet zijn, maar hoe raak ik die man kwijt? Laat ik naar het sterrenbeeld vragen, dan staat hij met de mond vol tanden. Niet dus: ‘Hij staat in de Zwaan’. Zo, dacht ik, hij weet dus wel iets van sterrenbeelden af. Dat is dan Deneb, de helderste uit de Zwaan. Maar hij hield vol, tot hij, bijna smekend, zijn vraag herhaalde om toch alsjeblieft te gaan kijken. En zo liep ik, een beetje vertwijfeld, dan toch maar naar buiten.

En daar stond in de Zwaan een prachtige nova te blinken! Een echte nieuwe ster! Schitterend, wat een ervaring! Mijn vrouw vertelt tot vandaag hoe ik luid roepend de kamer in rende: ‘Een nova in de Zwaan!’. Onmiddellijk naam en adres van de ontdekker gevraagd, een telegram gestuurd naar het Astronomisch Telegrammen Bureau in Cambridge, VS. Het bleek al gauw dat deze nova een kleine tien uur eerder al in Japan ontdekt was. Geen wonder zo prachtig helder als hij was.

‘V1500 Cygni’ zoals hij kwam te heten, was een snelle nova, de snelst veranderende van de 20e eeuw en, op Nova Puppis 1942 na, de helderste van de eeuw. Een bijzondere waarneming. De Nederlandse ontdekker, de heer J.W. Schippers uit Spijk werd gevolgd door G.P. Können en door G. Peet. Na een telefoontje van mij naar de volksterrenwacht in Hoeven werd daar door Jeannette Vermeesch de eerste foto gemaakt.

Zie *Zenit* jaargang 1975, blz. 324, 378

Kees de Jager

